XƏYALƏ QULİYEVA
Azərbaycan Dövlət Pedoqoji Universiteti
quliyeva.xeyale1996@gmail.com

HEKAYƏLƏRİN TƏDRİSİNDƏ FASİLƏLİ OXU ÜSULUNDAN İSTİFADƏ

Açar sözlər: Kurikulum, oxu, fasiləli oxu, dərslik.
Ключевые слова: курикулум, чтение с перерывами, руководство.
Key words: curriculm, reading intervals, textbook.

Ədəbiyyat dərsliklərində nəsr əsərlərin tədrisinə kifayyət qədər geniş yer verilmişdir. Nəsr əsərləri içərisində xüsusilə hekayyələrin tədrisində müxtəlif üsul və vasitələrdən istifadə olunur. Bu qəbildən olan əsərlərin öyrədilməsi ilə əlaqədar məktəbdədə zəngin təcrübə toplamışdır.

Məktəb təcrübəsində hekayələrin məzmumunun öyrədilməsində müxtəlif üsul və vasitələ proqnozlaşdırılmış oxu, ikihissəli gündəlik, fasiləli oxu və. s göstərmək olar . Biz bu məqalədə fasiləli oxu üsuluna xüsusi diqqət yetirəcəyik. Fasiləli oxu nədir ? Metodik ədəbiyyatda bu üsula necə yanaşılmışdır.

Bu gü bəddi əsərlərin məzmununun öyrədilməsində fasiləli oxu üsuluna geniş yer verilmişdir. Bu üsulun mahiyəti ondan ibarətdir ki, fasiləli oxu üsulu ilə keçirilən ədəbiyat dərslərində əvvəlcə hekayə biktin hissələrə ayrılmalıdır. Bir hissə oxunduqdan sonra fasilə edilməli və müəllim oxunmuş hissənin məzmununa dair suallar verməlidir. Cavablar dinlənilməlidir. Suallar hekayyənin məzmununun dərk edilməsinə və birgə yaradıcılığa şərait yaratmalıdır. Suallar əsasən bele olur.

*Oxuduğunuz parçada nə öyrəndiniz ?

*Siz hadisələrin bele bitəcəyini fikirləşirdinizmizmi?

*Sizcə qəhrəmanı nə gözləyir?

Verilmiş suallar bir bir dinlənilməli sonra növbəti hissə oxunmalıdır. Şagirdlərə sualları düşünmək üçün vaxt verilməlidir. Müəllim verilən suallara cavab verən şagirdləri diqqətlə dinləməli subyektiv münasibət bildirməməli imkan daxilində cox cavab dinləməlidir. Digər şagirdlər də bu qaydalara əməl etməlidirlər. (3. s 100)

Fasiləli oxu üsulu kor koranə tətbiq edilən bir üsul deyildir. Hər bir əsərin süjet xəttinə uyğun suallar hazırlanmalıdır. Təbii haldır ki hər bir əsər üçün fərqli və xarakterik suallar olmalıdır.

Heakyələrin tədrisində də fasiləli oxu üsulu müsbət nəticələr verir. Bu üsulu konkret bir hekayə üzərində tətbiq edək. 7 ci sinifdə kecirilən

Süleyman Sansi Axundovun Nurəddin hekayəsinə diqqət yetirək. Fasiləli oxu üsulunu tətbiq edərək Nurəddin hekayəsinin məzmununu mənimsəyək. Verilmiş ədəbiyyar dərsliklərində müəllimə kömək məqsədilə əsərlər bitkin hissələrə ayrıldığına görə bu hekayənidə dərslikdə ayrılmış bitkin hissələrə uyğun fasiləli oxu üsulunu tətbiq edəcəyik. . Şagirdlərə aşağıda verilmiş birinci parçanın fasiləli oxusu həyata keçirilir.

Qafqazda hacı Nasir adlı bir tacir sakin idi. Bu təcirin Həlimə adlı arvadı camalda gözəl olduğu kimi, xasiyyətdə də gözəldi. Bu arvadın dünyada övladsızlıqdan başqa bir qəm, qüssəsi yox idi. Axırda bunların bir oğlu oldu . Hacı Nasir o gün oğlunun təvəllüdünü şadlıq edib, şəhərin fəqir-füqərasına pul və xörək payladı. Oğlunun adını Nurəddin qoydular.

Bir dəfə Hacı Nəsir oğlu üçün kibrit qutusu irilikdə bir "Gülüstan" kitabı gətirmişdi. Həlimə bu qəribə şeyi haradan aldığını soruşduqda Hacı Nəsir cavab verdi:

-Bir gün bazardan qayıdarkən, bir nəfəri körpü üstündə ağlayan gördüm. Mən dayanıb bunun səbəbini soruşdurm.

Kişi dedi: Mən bir kasıb adamam. Əslim iranlıdır. Əldə xırdavat satmaqla üç yüz manat pul düzəldib buraya gəldim ki, mal alıb aparam. Bir saat pulumun hamısını cibimdə çıxardmışlar.

Bu kişinin halına ürəyim yandı. cibimdən üç yüz manat çıxarıb dedim:

-Al kişi bu sənin üç yüz manatın, get mal al, kəsbindən qalma. Qazanıb, sonra pulumu qaytararsan. İndi isə balaca Nurəddinimə dua et.

Kişi əlimdən öpüb adimi və mənzilimi soruşdu və sevinə-sevinə çıxib getdi. Axşam mənzilimdə çay içdiyim zaman həmin kişi içəri daxil olub:

-Hacı,sovqat üçün bundan əziz bir şey yoxdur, - deyə "Gülüstan" kitabını mənə uzatdı. - Qoy mən Rəhim tərəfindən sevgili övladınız Nurəddinə Sədinin bu "Gülüstan" kitabı yadigar olsun.

Sonra dübarə razılıq edib getdi.

Həlimə kitabı ipək parçaya tikib Nurəddinin boynundan asdı:

-Oğlum böyüyəndə bu kitabı oxuyar, -dedi.

Nurəddin böyüyüb səkkiz yaşına çatdı Hacı Nəsir oğlunu məktəbə qoydu. Nurəddin oxumaqda birinci şagird idi. (4. s106).

Göstərilmiş birinci hissənin oxusu başa çatsdıqdan sonra bu parçaya uyğun hazırladığım sualları şagirdlərə təqdim edirəm.

*Oxuduğunuz parçadan nə öyrəndiniz?

*Bu hissə sizə hansı janrı xatırladır ?

*Gülüstan kitabı haqqında nə bilirsiniz?

*Tanımadığı adama Hacı Nəsirin yaxşılıq etməsinə necə münasibət bəsləyirsiniz ? Siz olsaydınınz nə edərdiniz?

*Bu sizdə hansı hislər yaratdı ?

Verilmiş suallara şagirdlərin cavablarını dinləyib, növbəti hissənin oxusuna keçirəm.

Bir dəfə Həlimə hamamdan çıxanda özünü soyuğa verib yorğan-döşəyə düşdü. Hacı Nəsir bir neçə məşhur həkim gətirsə də, onu sağalda bilmədi. O, “Nurəddin” , -deyə-deyə vəfat etdi.

. . . Anasının vəfatından sonra Nurəddində böyük qəmginlik görünürdü. Ancaq biliyi ilə müəllimlərini heyrətə gətiridi.

Hacı Nəsir evlənmək fikirinə düşdü. O, qeyri şəhərdə sakin şəriki ilə hesab çəkməyə getmişdi. Bu şəhərin iyirimi verstliyindı olan kənddə Hacı Nəsirin İmamverdi adlı tanışı vardı.

İmamverdi onu mehribanlıqla qarşıladı. Sonra üzünü qızına sarı tutub dedi: -Gülpəri, tez ol, nahar tədarükü et, Hacı Nəsir yol gəlib, acdır.

Gülpəri qısaboylu, doluəndamlı, qarabuğdayı, bədxasiyyət, iyirmi üç yaşında bir qız idi. Onların uzun söhbətinin nəticəsi bu oldu ki, qəza Hacı Nəsiri dolaşdırıb İmamverdi ilə qohum etdi.

İki gündən sonra Hacı Nəsir Gülpərini evinə arvad gətirdi.

Gülpəri evdəkilərin hamısı ilə kobud rəftar edirdi. Get-gedə onun zülmü artırdı. On ildən ziyadə Hacı Nəsirə xidmət edən bir nökər bu tövr rəftara daha davam edə bilmeməyib qulluqdan çıxdı. Nurəddin olmasaydı, qulluqçu Bahar da çoxadan çıxıb gedərdi. Gülpərinin hər zülmünə davam edirdi, təki əli balaca Nurəddindən üzülməsin. Hacı Nəsir bu işləri görüb ikinci dəfə evlənməyə çox peşman idi. Bir gün Nurəddin evə gec gəldikdə Gülpəri onu hirslənib döyməyə başladı. Bu halda qəflətən Hacı Nəsir qapıdan içəri girdi və Nurəddini Gülpərinin əlindən alıb qeyzlənmiş dedi: -Ay yaramaz,mən sənin kimi bir kasıb qızını dilənçilikdən qurtarıb özümə arvad etdim ki, sən də o yaxşılıqın əvəzində bu uşağa analıq edib qayğısını çəkəsən, yoxsa onun üçün cəllad olasan?Bundan sonra səni bu evdə bir gün də saxlamaram. Bunu deyib Hacı Nəsir cəld bazara tərəf getdi. Bu ittifaqdan yarım saat keçməmişdi ki, Hacı Nəsirin dükanda ürəyi partlayıb vəfat etməsi xəbəri gəldi. (4. s107).

Yuxarıda göstərilən ikinci hissənin oxusu başa çatdıqdan sonra şagirdlərə hazırlanmış aşağıdakı suallar verilir.

*Oxuduğunuz parçadan nə öyrəndiniz” (Şagirdlərin ümumiləşdirmə aparmalarına nail olunur)

*Ouduğunun parçadakı “qeyzlənmiş” və “ittifaqdan”sözlərini mətindən çıxış edərək izzah edin.

*Hacı Nəsirin evlənmək qərarına necə münasibət bəsləyirsiniz?

*Nurəddinin düşdüyü vəziyyət sizdə hansı təsuratlar yaratdı?

*Verilmiş parçada hansi sözlər vasitəsilə Gülpərinin bədii portreti yaradılışdı?

Suallar cavablandırıldıqdan sonra növbəti hissələrin oxusu başlanılır.

Burada biz bu hissələri verməklə kifayətlənirik. Digər hissələrlə bağlı suallar aşağıdakı məzmumda qurulur:

*Gülpərinin əsl niyyəti nə idi?

*Gülpərinin qorxmasının əsl səbəbi nə idi?

*İmamverdini haqlı saymaq olardımı?

*Əmiraslan sizdə hasnı hiss və duşüncə yaratdı?

*Günahsız Nurəddini öldürmək istəyən Əmiraslanın məqsədi nə idi?

*Nurəddini dilənməyə göndərən Cənnətin sizcə günahı varmı?

*Gülpərini bağışlayan Nurəddinə haqq qazandırırsınızmı?

*Siz əsərin sonunu necə bitirərdiniz?

Fasiləli oxu prosesi başa çatdıqdan sonra, şagirdlərə əksini tapan standartların reallaşması üçün qrup tapşırıqları verirəm.

1-ci qrup: Əsərin planını tərti edin .

2-ci qrup: Əsərdən xoşunuza gələn yerləri seçin və qarşısında nə üçün bu yerləri seçdiyinizi qeyd edin

3-cü qrup: Hekayyədə tanış olmayan sözləri mənasını lüğətlərin köməyi ilə aydınlaşdırın .

4-cü qrup: Siz bu hekayəni necə tamamlayardınız

verilmiş tapşırıqlar müzakirə edilir və nəticə çıxarılır.

Ədəbiyyat

1. Ədəbiyyat,7-ci sinif üçün dərslik. (Bilal Həsənli ,Soltan Əliyev,Sədaqət Məmmədov,Aynur Mustafayev). Bakı,2018

2. Həsənli B. Ədəbiyyatı tədrisi metodikası. Bakı, "Müəllim" nəşriyyatı,2016, 449 s.

3. Hüseyoğlu S. Ədəbiyat dərslərində yeni texnologiyalar: Fəal/interaktiv təlim. Bakı,2009

4. Yusifov F. Ədəniyyatın tədrisi metodikası . Bakı. , ADPU nəşri, 2010, 236 s.

X.Gulieva

The usa of pausing reading in storytelling

Summary

Naturally,there are different andspecific questions and plot line for eacheach work. When using the interrupted reading method, the teacher should make a question ,taking into account the plot line of the work being taught . The questions should be thought-provoking and rewarding . Artistic work should be properly divided into sections. All of these should be taken into account in the teaching of stories. When using the paired reading method in the story the student must strive to listen carefully to the reading

process and to answer question in consciousness . I think that the questions in grades 5-6 should be given to children after the reading in grades 7-9 first. This will give children more attention to reading. It will help to increase students/continuity. It will also ensure that students are actively involved in the lesson. The lesson is not considered complete with the use of the reading method. After the completion of the process students should be given specific assignments. Tasks should be set up in accordance with the standards given. The method of reading intermittently requires the preparation of the apprenticeship as well as the student activity. Teacher should divide the story to the point where it should be exhausted. The questions should also be according to the content of the text.

Х. Гулиева

Используйте метод парного чтения в преподавании истории

Резюме

Использование паузы при чтении в рассказывании историй Естественно, что существуют разные и специфические вопросы и сюжетная линия для каждой учебной работы . При использовании метода прерывистого чтения учитель должен задать вопрос с учетом сюжетной линии обучаемой работы. Вопросы следует продумать. -Провоцирование и вознаграждение. Художественное произведение должно быть надлежащим образом разделено на разделы. Все это следует учитывать при обучении рассказом. При использовании метода парного чтения в рассказе ученик должен стараться внимательно слушать процесс чтения и сознательно отвечать на вопрос. Я думаю ,что иопросы в 5-6 классах следует задавать детям после ч чтения в 7-9 классах в первую очередь. Это 9 даст детям больше внимания к чтению. Это поможет увеличить студентов\ преемственность. Это обеспечить активное участие студентов в уроке. Это обеспечит активное участие студентов в уроке. Урок не считается завершенным с использованием метода чтения. После того, как он будет настроен в соответствии с указанными требует завершения процесса, ученики должны получить конкретные задания. Задачи должны подготовить ученичества так же как студенческую деятельность. Учитель должен разделит дори до точки, где она должна быть исчерпана. Вопросы также должны соответствовать содержанию текста.

Rəyçi: Nigar Qasımzadə
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent